

Robinson Crusoe i istraživanje povijesti čitanja

Piše: Valentina Markasović

Tijekom viktorijanskog doba (1837.-1901.) u Ujedinjenom je Kraljevstvu došlo do brojnih promjena u pogledu politike, znanosti, industrije i društva. U presjeku intelektualne i društvene povijesti ovog razdoblja važno je istaknuti povijest čitanja; naime, upravo u tom dobu zamjetan je nagli razvoj kulture čitanja. Povećava se broj pismenih te to, u kombinaciji s usavršavanjem tiskarske tehnike, dovodi do sve veće popularizacije pisane riječi. Narativni oblik koji izbija kao dominantan jest roman, iako je do njegove pojave došlo oko stoljeća ranije. Među prvim britanskim romanima nalazi se *Robinson Crusoe* (1719.) autora Daniela Defoea. Njegova je popularnost vidljiva i danas, kada je ušao u klasičnu dječju književnost, iako je taj roman, obilježen kolonijalnom i imperijalnom misli, originalno napisan za odraslu publiku. No, upravo taj prijenos fokusa na dječju publiku sugerira važnost koju *Robinson Crusoe* ima u popularnoj kulturi te u izgradnji mentaliteta – djela koja se čitaju u djetinjstvu sadrže mnogo veći potencijal utjecaja na izgradnju ličnosti od onih koja se konzumiraju u kasnijim razdobljima.

Stoga je u proučavanju povijesti čitanja, intelektualne i društvene povijesti te povijesti mentaliteta zanimljivo istraživati recepciju romana među dječjom publikom. Internetski alat *UK Reading Experience Database* omogućuje pretraživanje zabilježenih podataka iz povijesti čitanja. Bazu je moguće pretražiti po brojnim parametrima, kao što su autor, djelo, čitatelj (uz mogućnost odabira dobne, spolne i društvene skupine) i tako dalje. Dok su neki zapisi oskudni („Čitala sam malo *Robinsona Crusoea*, tako sam provela večer“, zapisala je trinaestogodišnja Elizabeth Wynne godine 1792.), drugi daju opsežniji uvid u čitateljsko iskustvo. Ovdje je izdvojeno nekoliko iskustava iz viktorijanskog doba, a iz njih je moguće saznati kada se čitalo (na primjer, u nedjelju), gdje i kako (sami za sebe ili u skupini te, primjerice, ispod kreveta), a moguće je doznati nešto i o kritičkim promišljanjima o djelu. Iz primjera Alison Uttley te iz toga kako je i zašto njezina obitelj reagirala na roman vidljivo je da proučavanje povijesti čitanja omogućuje i daljnje rasvjetljavanje povijesti svakodnevice, pogotovo kada se istraživanje proširi s ovdje navedenih dječjih čitatelja viktorijanskoga doba. Iako *UK RED* zasad sadrži podatke samo za britanske čitatelje između 1450. i 1945. godine, ovo je iznimno koristan alat koji može služiti kao primjer sličnim projektima koji bi pokrivali različita područja i razdoblja te time pridonijeli istraživanju povijesti svakodnevice.

Izvori:

1. Boehmer, Elleke, 2005. *Colonial and Postcolonial Literature*, Oxford University Press, Oxford.
 2. Green, Martin, 1979. *Dreams of Adventure, Deeds of Empire*, Basic Books Inc., Publishers, New York.
 3. Rose, Jonathan, 2010. *The Intellectual Life of the British Working Classes*, Yale University Press, New Haven i London.
- UK RED*, <http://www.open.ac.uk/Arts/reading/UK/index.php> (25.3.2022.)

Dobro se sjećam scene koja se odvila kada mi je bilo osam ili devet. *Robinson Crusoe* držao me u svojem stisku, a od mene se očekivalo da pođem u crkvu. Skrio sam se ispod kreveta s *Robinsonom Crusoeom*, a u dogledno su me vrijeme otkrile starija sestra i guvernanta, koje su, nakon što sam odbio izaći, pribjegle sili. Uslijedila je poprilično homerska bitka. Dvije su me dame natezale najbolje što su mogle, ali držao sam se za *Crusoea* i noge kreveta te mlatio nogama dok, savršeno iscrpljene, nisu otišle, ne osobito kršćanskog stanja uma, te me ostavile bez daha, ali trijumfalnog. (Henry Rider Haggard, 8 ili 9 godina; između 1864. i 1866. godine)

Čitao sam *Robinsona Crusoea*. Sjajna je to priča. Ali mislim da Robinson nije morao tako dugo ostati na otoku. Napravio je čamac i podigao jedro i mislim, da sam to bio ja, da bih otplovio čamcem na more i da bi me tada pokupio neki brod. Ne mislite li, gospodine uredniče, da se moglo tako učiniti? (Andrew J.C., 13 godina; pismo uredniku dječje kolumne u *The Leeds Mercury*, 1. kolovoza 1885.)

Kažem vam, *Robinson Crusoe* je odlična knjiga... Čitam ju po drugi put i mislim da mi se sviđa više nego na početku. Svaki bi ju dječak trebao nabaviti. Znae kako kreće – Robinson počne objavom da je rođen u gradu Yorku. E pa, htio bih znati gdje je u gradu Yorku Robinson rođen? Živim u Yorku, ali nikad nisam vidio Robinsonov rodni dom. (Thomas R., dob nepoznata; pismo uredniku dječje kolumne u *The Leeds Mercury*, 30. travnja 1881.)

Proždro sam – ne pročitao, to je previše pitom izraz – *Robinsona Crusoea*, a ta mi je knjiga dala moj avanturistički duh, koji me poticao da kujem nove ideje prije no što su stare i zastarjele, te me uvalila u mnoge nedaće, putovanja i probleme. (John Ward, dob nepoznata; druga polovica 19. stoljeća)

Robinson Crusoe borio se protiv vremenskih prilika, vjetera i kiše, munja i oluje, suša i poplava. Živio je život koji je [obitelj kojoj se roman svake zime naglas čitao] mogla razumjeti, njegov lov na hranu koju je jeo, sijanje i žetva žitarica, pravljenje kruha, pripitomljavanje zvijeri... Obitelj je dijelila život Robinsona Crusoea, nadala se i bojala s njime, iskusila njegovu žalost... (Alison Uttley, 11 ili 16 godina; između 1895. i 1900. godine)